

POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE V RÁMCI HABILITAČNÍHO ŘÍZENÍ

Vysoká škola, fakulta: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta
Obor: Pedagogika

Autorka: Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.
Pracoviště: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta

Habilitační práce: **Vývoj a současnost evaluace učitelů na základních školách v České republice**

Posuzovatel: doc. PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.
Pracoviště: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta

Hodnocení práce (rozsah, cíl, struktura)

Habilitační práce se na přibližně 200 stranách věnuje vývoji a současnosti evaluace učitelů na základních školách v České republice. Vzhledem k tomu, že evaluace učitelů je aktuálním a významným (nejen v současné době) tématem, neboť se většinou promítá do profesního rozvoje učitele, tedy má/může mít vliv na kvalitu jeho výuky, v konečném důsledku na výsledky samotných žáků, považuji zpracované téma za velmi důležité. O to více si cením skutečnosti, že práce nevychází pouze ze současných poznatků, výzkumných šetření, ale autor se v ní ohlíží i za vývojem evaluace učitelů v naší zemi, a to přibližně od poloviny 19. století. Text díky tomu působí uceleně. Jak zmínil Otto František Babler: „Bez vědomostí o minulosti nemůžeš posuzovat přítomnost ani odhadovat budoucnost.“ Předkládaná habilitační práce může pomoci ke komplexnímu uchopení problematiky evaluace učitelů do budoucna. Autor se tedy ve své habilitační práci zaměřuje jak na minulost, a to prostřednictvím otázky: „Jak se vyvíjelo hodnocení učitelů v primárním a nižším sekundárním vzdělávání od poloviny 19. století až po současnost na území ČR?“, tak na současnost „Jaké jsou charakteristiky evaluace učitelů v současnosti na ZŠ?“. A neopomíjí ve třetím dílčím cíli, na základě vlastního empirického výzkumu, pohled do budoucna prostřednictvím modifikace kompetenčního

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

rámce evaluace učitelů. V práci se opírá o teoretická a empirická východiska pro evaluaci učitelů z dostupných tuzemských i zahraničních zdrojů. Stanovené cíle byly naplněny, výzkumné otázky zodpovězeny s oporou o výzkumné šetření a téměř 500 zdrojů.

Výše uvedené nám naznačuje, že autor si v rámci své habilitace stanovil velmi ambiciózní cíl, čehož si velmi vážím, avšak ne vždy se v textu pak dostává do hloubky, což je patrné např. z odkazování na zahraniční zdroje v podkapitole 1.4. Jedná se zde o citované zahraniční empirické zkušenosti, kdy autor představuje cíle sledovaných šetření, nikoliv ale jejich výsledky. Stejně tak si v textu často pokládá otázky, ať už filozofické, nebo směřující k dalším šetření, které místy text rozměňují, zároveň však čtenáře provokují k zamyšlení. Současně si uvědomuji, že případným doplněním by se text stal, díky široce stanovenému a zpracovanému tématu, ještě obsáhlejší.

Pokud bych měla shrnout celkově rozsah, cíl a strukturu habilitační práce, autorovi se podařilo, i přes širší stanoveného cíle, přehledným způsobem prezentovat jak teoretická východiska na pozadí odborné tuzemské a zahraniční literatury, tak vlastní empirické šetření.

Přínos k řešené problematice

Jak sám autor v Úvodu (s. 7) zmiňuje, snaží se v práci zaplnit mezeru, kterou vnímá ve skutečnosti, že poznatky „ze současnosti k evaluaci učitele v podobě teoretických východisek, vývoje vzdělávací politiky vztahující se ke kariérnímu systému, legislativních požadavků, metod a metodické podpory hodnocení učitelů a empirické poznatky jsou často fragmentizované a doposud nebyly syntetizované.“ S tímto se ztotožňuji, navíc práci považuji za přínosnou vzhledem k tomu, že nám i díky ohlédnutí do historie umožňuje komplexní vhled do problematiky evaluace učitelů.

Kromě prezentovaných výsledků v empirické části považuji za velmi cenné uchopení tématu v historickém kontextu, a to za využití digitálních knihoven, ale i archiválii z Archivu bezpečnostních složek, legislativních dokumentů, či multidisciplinární uchopení tématu.

Oceňuji i autorovu sebereflexi, kdy sám zmiňuje svou možnou subjektivitu vzhledem k podvědomé selekci zdrojů.

Dále mne oslovila barevnost faktů, která mohou nastítnit danou, velmi aktuální a akcentovanou, problematiku i konfrontačně – např. s. 61–62 (dle Pospíšila, 1906, s. 25–26): „..... těžiště školy je v učiteli, v jeho schopnosti a svědomí; učitele dobrého lze pokaziti snadno, postačí vzíti mu sebedůvěru

a radost z práce, volnost užívání prostředků dle svých zkušeností a poměrů volených, zkrátka zabít v něm učitele a nahradit jej ‚osobou učitelskou‘, ale že by bylo možno napravit učitele prostředního neb nedostatečného hospitacemi, konferenčními zprávami, pokyny a výtkami, tot omyl veliký, převzatý ze zřízení vojenského a církevního: soustřediti rozum a moc v jedné lebce, kteráž rozděluje řeménky otěží v ruce důstojníků až po kaprála. Inspektoři tací jsou šikovatelé, poddaní a zodpovědní hejtmanům, nezávislí na úsudků ‚civilů‘, správci škol kaprálové, učitelstvo ‚mannschaft‘, jehož nejprvnější ctností a povinností je: ‚Maul halten und dienen!‘“ (autorem habilitační práce přeloženo "Drž hubu a servíruj!", spíše bych doporučila „Drž hubu a služ!“). Nebo pak např. na s. 126 uvedeným zamyšlením ve vztahu k ‚Global Teacher Prize Czech Republic‘: „... se nabízí otázka, zda se jedná o seriózní hodnocení kvality práce učitelů či o hodnocení popularity učitelů...“ (aby nebylo vytrženo z kontextu, uvádím zde ještě další část, kdy autor doplňuje, že „V každém případě tato oceňování přispívají ke zvýšení prestiže učitelů a oceňování lze chápat jako součást hodnocení učitelů.“). Habilitační práce tedy, jak jsem uvedla výše, nepřináší je nová fakta, výsledky výzkumu, ale povzbuzuje čtenáře k zamyšlení, nazírání na zvolené téma z více úhlů pohledu a někdy možná i konfrontačně.

Obsah, koncepce, teoretická a výzkumná báze práce

Obsah, koncepce práce se odvíjejí od záměru autora. Práce má logickou strukturu a jednotlivé její části jsou obsahově provázány, a to ve všech jejích částech (teoretické, metodologické i empirické).

Autor seznamuje s tématem na pozadí tuzemských i zahraničních zdrojů, historické rešerše, sekundární analýzy dat vycházející zejména z šetření TALIS 2013, TALIS 2018, TALIS-PISA link 2018 a dat ČŠI. Koncepční rámec výzkumu je přehledně prezentován na s. 130.

Ve vztahu k teoretické části zde zmíním několik podnětů. Na s. 12 se autor ve vztahu k terminologickému vymezení tématu odkazuje na Trundu a zdroj z roku 2009, kde je uvedeno „Evaluace učitele není v české pedagogické literatuře jednoznačně definována.“ (Trunda, 2009b, s. 208). Jedná se o zdroj z roku 2009, jde i o aktuální skutečnost? Navíc, jestliže autor pokládá evaluaci a hodnocení dále v textu jako synonyma, a to je vymezeno na téže straně (s. 12) Průchou a kol., zdrojem z roku 1995, tedy zdrojem starším. Text na této stránce působí mírně nepřehledně, z mého

pohledu z toho důvodu, že tyto zdroje autor více nekomentuje, nedává mezi sebou do souvislostí. Za velmi přínosnou vnímám podkapitulu 1.2 Koncepční východiska, tedy náhled na evaluaci učitelů z více perspektiv. Dalším podnětem, který byl již zmíněn výše, je nástin tématu bez jakési závěrečné tečky – podkapitola 1.3.5 – na s. 46 se hovoří o implementaci nových systému evaluace učitelů, ale blíže nejsou představeny, naopak, na s. 89 jsou závěry šetření vždy vhodně stručně shrnuty.

Pokud jde o výzkumnou bázi práce, autor prokazuje značný přehled v problematice. Ač výše uvádím, že ne vždy jsou dány zdroje do souvislosti s výsledky zmíněných šetření, vnímám, že tím by se práce stala ještě obsáhlejší a možná i mírně nepřehledná. Každopádně to u čtenáře vzbuzuje zvědavost a snahu si zmíněná šetření dohledat.

Metodologie výzkumů a jejich výsledky

V rámci empirického výzkumu si autor stanovuje za cíl analyzovat praxi evaluace učitelů na základních školách, tedy přinést v této oblasti nová zjištění, a to prostřednictvím sekundární analýzy dat šetření TALIS a dat ČŠI. Výzkumné otázky jsou přehledným způsobem formulovány na s. 132–133, včetně druhu respondentů a datového setu, z kterého byly analýzami hledány odpovědi. V následujícím textu empirické části je popsán postup práce s datovými sadami, tedy postup zpracování dat.

Výzkumná část je zpracována přehledně a dotváří aktuální obraz evaluace učitelů na základních školách v České republice. Za velmi důležité považuji uvedení limitů výzkumu a následnou kapitolu 4 Diskuze, interpretace a doporučení. Tato kapitola před úplným závěrem habilitační práce sumarizuje teoretická východiska s empirickými zjištěními. Obzvláště oceňuji podkapitulu 4.3 Modifikovaný konceptní rámec evaluace učitelů, kde je kromě tohoto rámce zmíněno i pozadí, které se může promítnout, promítá do řešení celé problematiky.

Dosažení cílů práce, přínosy práce

Jak bylo uvedeno výše, stanovených cílů bylo dosaženo. Habilitační práce odpovídá standardním nárokům v oboru Pedagogika.

V práci jsou obsaženy jak nové poznatky, tak cenné podněty pro další výzkumy. Současně práce vybízí čtenáře k hlubšímu zamyšlení a konfrontaci různých úhlů pohledu. Přínos práce vnímám nejen v oblasti teorie, výzkumu, ale s přesahem do praxe, příp. vzdělávací politiky.

Formální a jazykové kvality práce

Text je napsán kultivovaným a odborným stylem, který odpovídá akademickému prostředí. Je přehledný, strukturovaný a snadno srozumitelný. Kromě drobných chyb v odkazování v textu a v seznamu zdrojů jsem nezaznamenala žádné zásadní formální či jazykové nedostatky.

Otázky k obhajobě

1. Jak byste vysvětlil rozpor, který v práci uvádíte, mezi zjištěním Hattieho (2009) (s. 27), Hallinger a kol. (2014) (s. 30) a dalších, a tvrzením Sharpy (2021) (na s. 14, 202), který ve své studii poukazuje na chybný kauzální vztah mezi "kvalitou" učitele a výsledky učení?

2. Na práci si cením, že na základě teoretických východisek i empirických zjištění formulujete v závěru doporučení z hlediska střednědobé, ale i dlouhodobé perspektivy. V habilitační práci jsou na více místech zmíněny nežádoucí efekty evaluace učitelů (př. s. 201), které zastiňují její účinnost. Na s. 40 jsou definovány body efektivní evaluace. V závěru pak zmiňujete důsledky tlaku neoliberalismu ve vzdělávání. Jaká by podle Vás měla být motivace pro evaluaci učitelů ve školách, aby bylo možné minimalizovat nežádoucí efekty a maximalizovat její přínosy pro učitele i žáky?

Závěr

Habilitační práce Ing. et Bc. Stanislava Michka, Ph.D. podle mého názoru **splňuje** požadavky kladené na habilitační řízení v oboru Pedagogika a přináší nové vědecké poznatky. Práci proto **doporučuji k obhajobě v rámci habilitačního řízení** v tomto oboru a po jejím úspěšném absolvování doporučuji udělení vědecko-pedagogického titulu docent.

V Českých Budějovicích 6. 9. 2024

doc. PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.